

Mäkisen, Olkinuoran, Rinteen ja Suikkasen kirja on tulosta Suomen Akatemian Life as Learning -tutkimusohjelmasta. Kirjan teema on elinikäisen oppimisen alati kasvava merkitys.

Kirjan johdantoartikkelissa Rinne, Mäkinen, Olkinuora ja Suikkanen esittelevät koulutuksen muuttuvia lähtökohtia lähestyen aihettaan seuraavan esimerkin avulla. Linda on keskikertaisesti menestyvä, mutta suosittu oppilas, joka menettää kiinnostuksensa koulu

kohtaan yläasteella. Kriisin jälkeen Linda kuitenkin löytää kiinnostavan opiskelupaikan, saa töitä ja menestyy, irtisanotaan ja päätyy ulkomaille. Lindan pysyväksi motoksi kirjoittajat tiivistävät lauseen: periksi ei anneta. Lindan avulla kirjoittajat esittelevät sitä, kuinka yksilöllisesti ja poukkoilevasti elämän ja koulutuksen polut nykyisin kulkevat. Linda esitellään myös porttina suomalaisen koulutusjärjestelmän 1990-luvun loppupuolella tapahtuneeseen muutokseen. Tällä hetkellä Suomi on nuoriso- ja korkeakoulutuksen ikäluokkaosuuksillaan maailman kärkimaa, vaikka aikuisväestö onkin heikosti koulutettua; myös Lindan äidin kerrotaan olevan kouluttamaton yksinhuoltaja. Tämä sukupolvien kuilu osoitetaan kirjan alussa ja samalla kerrotaan ne koulutuspoliittiset ratkaisut, joilla asiaa yritetään Suomessa korjata.

Kirja jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa oppiminen nähdään identiteettityönä. Tässä osassa analysoidaan yhteiskuntaa, työelämää ja koulutusta koskevia muutossuuntauksia sekä niiden sosiaalisia, taloudellisia ja psykologisia taustoja ja seurauksia.

Osan aluksi Markku Vantta- ja Tero Järvinen käsittelevät identiteettiä elämän mittaisena oppimisprosessina. Vanttan ja

ELINIKÄISEN OPPIMISEN HAASTE

*Jarkko Mäkinen, Erkki Olkinuora,
Risto Rinne & Asko Suikkanen (toim.):
Elinkautisesta työstä elinikäiseen oppimiseen.
Jyväskylä, PS-kustannus 2006. 304 s.*

Järvisen mukaan sukupolvien välillä on suuria eroja siinä, kuinka ne suhtautuvat työelämän muutoksiin; erot heijastuvat myös yksilöiden identiteettiin ja oppimiseen. Kirjoittajien mukaan myös kussakin kulttuurissa kulloinkin tarjolla olevat identiteettimallit muokkaavat oppimisprosesseja. Kirjoittajat tuovat esiin huolensa siitä, kuinka yhteiskunnallisesta ja työmarkkinoiden muutokseen liittyvästä joustavan identiteetin vaatimuksesta tulee yksilön ongelma, jota pyritään hoitamaan terapioiden ja mielialalääkkeiden avulla.

Seuraavaksi Karin Filander tarkastelee sitä, millaisten uusien sanastojen avulla koulutuksen ja kasvatuksen merkitystä rakennetaan elinikäisen oppimisen kulttuurisessa puhettavassa. Hänen mukaansa koulutuspolitiikan taustalla on uusliberalistinen näkemys, jota elinikäinen oppiminen korostaa. Näkemyksen mukaan yksilöllillä on oikeus valita kohtalonsa ja toimia itseohjautuvana asiakkaana koulutuksen markkinoilla. Filander kirjoittaa, että oppimisen kielen käyttöönoton jälkeen monet, aiemmin sosiaalisiksi ja rakenteelliseksi ongelmiksi ymmärretyt työllistymisen ja marginalisaation ongelmat, käsitetään nyt kuin huomaamatta yksilöllisten valintojen,

kykyjen ja oppimisen ongelmiksi. Samalla henkilöimättömän ja tarkemmin määrittelemättömän työelämän lähes yksilöllisen toimijan asemaan nostetuista vaatimuksista on tullut osa koulutuksen kehittämispuhetta, jota ei ole lupa julkisesti vastustaa. Koulutuspolitiikka on muuttunut markkinasuuntautuneeksi paitsi yksilöllistyneen vastuun, myös kouluihin tuodun kilpailu-uskon myötä. Filanderin mukaan myös perinteiset ammattidentiteetit purkautuvat

uudenlaiseksi yksilöllisen osaajan ja asiantuntijan roolinotoksi. Samalla nämä yleisosajat altistuvat luonteen korroosiolle, sillä työtehtävät hajoavat eri suuntiin ja työstä puuttuu pitkäjännittäisyys sekä työn hyvään suorittamiseen liittyvä identiteetin vakaus. Myös yksilöiden käsitys omasta osaamisestaan hämärtyy, kun osaamisesta ja sitoutumisesta tulee työpaikka-kohtaista. Työpaikkasidonaisuus myös sulkee muun muassa pätkätyöläiset työpaikkojen yhteisöllisyyden ulkopuolelle.

Osan lopuksi Esa Jokinen ja Natalia Luoma-Keturi kirjoittavat työelämän ja yksilön tarpeiden kohtaamisesta postmodernissa yhteiskunnassa ja arvioivat koulutuksen merkitystä tässä kohtaamisessa. Artikkelissa pohditaan myös opiskelun henkilökohtaisumista. Jokisen ja Luoma-Keturin mukaan yksi koulutuksen ongelma on, että koulutuksen yksilötason vaikutuksia ei juuri tuoda julkisuudessa esiin. Heidän mukaansa koulutuksen tarjoamat välineet itsensä toteuttamiseen ovat avain yksilön ja työelämän tarpeiden integroitumiseen.

Toisessa osassa analysoidaan yhteiskunnan, työelämän ja koulutuksen muutosten seurauksia ja kohdentumista eri sukupolvien,

ikäluokkien ja väestöryhmien tilanteeseen sekä koulutuksen ja elinikäisen oppimisen merkityskokemuksiin.

Toisen osan aluksi Mikko Aro ja Erkki Olkinuora tarkastelevat tietokoneen ja sen mahdollistaman uuden kulttuurisen välineistön hallinnan vaikutuksia oppimiseen eri ikäryhmillä; heidän mukaansa tietokone voi tarjota väylän uuden henkisen pääoman hankkimiseen etenkin silloin, kun muut väylät ovat jääneet käyttämättä.

Toisessa artikkelissa Asko Suikkanen, Sirpa Martti ja Heikki Huilaja hahmottavat niitä elämänkuluun liittyviä valintoja, joita nuoret aikuiset joutuvat tekemään. Kirjoittajien mukaan reitti suoraan koulutuksesta työelämään on sulkeutumassa ja elämänkulkua tahdittavat työssäkäynnin, koulutuksen ja työttömyyden väliset siirtymät. Heidän mukaansa myös nuorten taloudellinen toimeentulo on heikentynyt ja riippuvuus tulonsiirroista kasvanut. Etenkin naisten työmarkkina-asema on heikentynyt ja työn epävarmuus kasvanut.

Kolmannessa artikkelissa Anne Rouhelo kuvaa ylempään, enemmän yleisiä valmiuksia luovan kuin selkeää professiota tarjoavan korkeakoulututkinnon suorittaneiden työuria ja niiden nykyistä moninaisuutta. Rouhelo käsittelee yksilöllisiä työmarkkinapolkuja ohjaavia tekijöitä, ja mainitsee tällaisena etenkin koulutuksen ja työelämän rakenteiden muutoksen ja joustavuusvaatimusten lisääntymisen. Hän myös löytää kuusi erilaista työuratyyppiä.

Neljännessä artikkelissa Jarkko Mäkinen, Henna Kyhä ja Erkki Olkinuora tarkastelevat meritekniiksessä teollisuudessa ja sairaanhoidoalalla työskentelevien nuorten aikuisten työn kokemista. Heidän mukaansa sairaanhoidajilla ikä ja työkokemus luovat luottamusta omaan osaamiseensa, mutta ikä li-

sää virheiden pelkoa määräaikaisissa työsuhteissa. Kirjoittajat myös löytävät saman työpaikan sisällä ja saman ammattikunnan keskuudessa hyvin erilaisia käsityksiä työn jatkuvuudesta. Kirjoittajien mukaan lomautukset, irtisanomiset ja määräaikaisuudet ovat yleisempiä nuorilla aikuisilla kuin vanhemmilla. Epävarmuus työn jatkumisesta näkyy myös halukkuutena vaihtaa työpaikkaa.

Viidennessä luvussa Tarita Ruoholinnalla tarkastelee ikääntyvien työntekijöiden jaksamista ja selviämistä työelämässä. Osan lopuksi Risto Rinne ja Arto Jauhainen tarkastelevat kouluttautumisen, opiskelun ja oppimisen merkityksiä elämänkaari- ja sukupolvioteoreettisesta näkökulmasta.

Kolmannessa pääluvussa aiheena on työ oppimisen edistäjänä ja siinä kuvataan yhteiskunnan, oppilaitosten ja yksilöiden itsensä kehittämisiä selviytymiskeinoja, kehittämissuunnitelmia ja tukitoimia. Osan aluksi Mikko Aro kuvaa, miten työssäoppimisen edellytykset ovat heikentyneet 1990-luvulla työelämän epävakautumisen vuoksi ja etenkin epävakaisissa työsuhteissa työskentelevien osalta. Työssäoppimisessa työntekijöiltä edellytetään valmiutta opastaa uusia työntekijöitä ja tämä ei onnistu, jos työtoveria kohdellaan kilpailijana.

Helvi Kaksonen, Kirsti Karila ja Anna Raija Nummenmaa käsittelevät työelämän ja koulutuksen vuoropuhelua ongelmaperustaisessa oppimisympäristössä käyttäen esimerkkinään lastentarhaopettajien koulutusta Tampereen Yliopistossa.

Varpu Tissari ja Ulla Heinonen tarkastelevat oppimisen haasteita verkostoissa ja yhteisöissä. Kirjoittajat pitävät onnistuneen verkostoyhteistyön edellytyksenä yksilöiden jatkuvaa kehittymistä sekä verkostojen ja yhteisöjen jäsenten yhteistyön kehittämistä. Artikkelit korostaa kollektiivisen

reflektoinnin merkitystä yksilön oppimiselle.

Petri Koivisto ja Jukka Vuori esittelevät kahta urahallinnan oppiläsnäkökulman ryhmämenetelmää, joilla onnistuneesti vahvistetaan aktiivisen oppimisen keinoin urahallintataitoja.

Lopuksi Marja-Leena Lähteenmäki selvittää, millä tavoin koulutuksen ja työelämän jatkuvalla yhteistyöllä voidaan edistää opiskelijan ammatillista kasvua.

Kirjan päättää Olkinuoran, Mäkisen, Rinteen ja Suikkasen artikkeli ”Kohti oppimisyhteiskuntaa?”. Artikkelissa kirjoittajat pohdiskelevat toimintajärjestelmien eri tasoilla vaikuttavia tekijöitä ja vaikutusyrityksiä. Kirjoittajien mukaan heitä, jotka tarvitsisivat eniten heikkoa pohjakoulutustasoa kompensoivaa taitotietoa ja koulutusta, ei voida riittävän tehokkaasti auttaa ylhäältä alaspäin suunnitelluilla koulutusprojekteilla, koska ne eivät huomioi ryhmien omia lähtökohdita, motiiveja ja elämän olosuhteita riittävästi.

Kirja etenee yleiseltä tasolta yksityiselle ja empiiriselle tasolle ja siitä edelleen muutoksen tuottamiin selviytymiskeinoihin. Kirja on tarkoitettu yleistajuisiksi johdatukseksi elinikäiseen oppimiseen ja sellaisena se toimii hyvin. Tosin kirjassa on luvattoman paljon huolimattomuutta, etenkin Ruoholinnan sekä Kaksonen, Karilan ja Nummenmaan artikkelit olisivat hyötäneet tiivistämisestä ja tarkistamisesta.

Monet kirjan artikkeleista nojaavat voimakkaasti aikalauskuvauksiin (mm. Beck, Giddens, Castells, Sennett) ja siten artikkelien ymmärtämiseen tarvitaan näiden kuvausten jonkinasteista tuntemista. Tosin kirjoittajat onnistuvat tiivistämään useimmat hyödyntämänsä aikalauskuvaukset lyhyiksi tiivistelmiksi, mikä palvelee hyvin (maallikko)lukijaa.

Sikke Leinikki